

РОЗДІЛ 5

СПОРТИВНИЙ ТУРИЗМ ТА АКТИВНА РЕКРЕАЦІЯ

М. М. Августюк

Національний університет «Острозька академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

Важливу роль у сфері сучасного туризму відіграє психологія, об'єктом вивчення якої виступає туризм як психологічний феномен, предметом – закономірності поведінки, діяльності та спілкування туристів, психологічні характеристики соціальних туристичних груп. Актуальними напрямками досліджень є психологічні витрати та здобутки, особистісні цінності, мотиваційна складова подорожей і потреби туристів, багатогранність особистості туриста.

Ключові слова: *психологія туризму, психологічні чинники, психологічні витрати, туризм.*

Psychology plays an important role in the field of modern tourism, the object of its study is tourism as a psychological phenomenon, and the subject is patterns of behaviour, activity and communication of tourists, and psychological characteristics of social tourist groups. Current areas of research are psychological costs and gains, personal values, the motivational component of travel and the needs of tourists, and the multifaceted nature of the tourist's personality.

Keywords: *psychology of tourism, psychological factors, psychological costs, tourism.*

Психологія як наука про закономірності розвитку та функціонування психіки відіграє важливу роль у сфері сучасного туризму. Об'єктом психології туризму виступає туризм як психологічний феномен, предметом вивчення – закономірності поведінки, діяльності та спілкування людей, що зумовлені їхнім включенням у соціальні туристичні групи, а також психологічні характеристики самих груп (так звані туристичні товари/послуги). Незважаючи на труднощі, серед яких, зокрема, можна виділити те, що результати психології туризму важко узагальнити і застосувати у практичній діяльності, психологія туризму досліджує особливості організації індустрії туризму, взаємозв'язки між надавачами та/або споживачами послуг, психологічні проблеми фахівців цієї сфери,

вимоги туристів до якості послуг, зв'язок між якістю та ціною, привабливі туристичні напрямки, особливості мотивації та процесу прийняття рішень при виборі туристичної локації тощо [1; 4; та ін.].

Туризм збігається з низкою тем психологічних досліджень якості життя, благополуччя, особистого здоров'я та стійкості, близьких стосунків та соціальності, стосунків між спільнотою та місцевістю, екологічної загрози та збереження біорізноманіття, масової комунікації, маркетингу та електронної комерції тощо. З цієї причини туризм охоплює численні дослідницькі напрямки в психології – від соціальної психології до психології праці та організаційної психології, від екологічної до економічної психології, від психології здоров'я до сімейної та позитивної психології [2].

Серед інших актуальних напрямків досліджень у сфері психології туризму виділяють, зокрема, психологічні витрати (інші назви – емоційні витрати або психічні витрати), які поділяються на два типи – психологічні витрати, що походять від місця призначення, і психологічні витрати, які походять від туристів. Джерелами психологічних витрат у туризмі, що походить від місць призначення, є дистрес, черги, низька якість інфраструктури, запах сміття та відходів, відсутність атракціонів, завищені ціни, шум, забруднена екосистема та збереження/відсутність біорізноманіття, вандалізм, а також модернізація. Сферами життя, які зазнають психологічних витрат з боку самих туристів, є: соціальне життя, дозвілля та рекреація, сімейне життя, любовні стосунки, мистецтво та культура, робота, здоров'я та безпека, фінансова сфера, духовне, інтелектуальне, особисте, кулінарне життя, життя в дорозі. Психологічні витрати зазвичай включають психічний стрес, емоційні проблеми, невизначеність, ризик і занепокоєння і є негрошовими емоційними проблемами, що пов'язані з негативними емоціями, тоді як психологічні вигоди пов'язані з позитивними емоціями. Іншими словами, мотивація до здійснення туристичної діяльності (тут – відпочинку) імпліцитно демонструє психологічну перевагу. Наявність психологічних витрат у туристичній діяльності, є, безумовно, небажаною. Крім того, різниця між психологічними перевагами та психологічними витратами, яку розраховують не на основі інтенсивності, а на основі частоти прибутку та психологічних витрат, визначає якість життя людини. Відповідно до цього, розглядають концепцію психологічних витрат з точки зору ряду теорій, таких як теорії трансфертних витрат, прийняття рішень, очікування вартості, запланованої поведінки, витрат «зверху вниз», подолання і комфорту. Результати дослідження вказують на ряд лікувальних і профілактичних втручань, які можуть вплинути на планування витрат, психологічні витрати та здатність долати труднощі у туристів. Однак це втручання вимагає залучення різних зацікав-

лених сторін, починаючи від уряду до учасників туристичної галузі та місцевих громад. У сфері туризму психологічні витрати можуть включати аспекти невизначеності та ризику, з якими стикається турист під час відвідування невідомого туристичного місця, а також під час відчуття тривоги щодо потенційно загрозливого середовища. Негативні почуття, які можуть свідчити про психологічні витрати, включають страх, образ, занепокоєння, провину, гнів, стрес, тривогу, сором і дискомфорт, і згодом можуть бути перетворені на реальні витрати для туристів, оскільки їм доводиться докладати значних зусиль (зокрема, фінансових), щоб зменшити ті чи ті психологічні витрати [3].

Незважаючи на останні досягнення у визначенні чинників туристичних витрат, знання психологічних особливостей туристів необхідні для повного розуміння їх впливу. Виділяють десять складових: дохід, вік, включені послуги, кількість подорожуючих, тривалість подорожі, тип помешкання, вид транспорту, місце призначення, відстань подорожі/національність та діяльність. Психологічними характеристиками виступають особистісні цінності (самоспрямування, стимуляція, гедонізм, досягнення, влада, безпека, відповідність, традиція, універсальність і доброзичливість), мотивація або мотив (проблемами виступають складність і неоднозначність психологічних чинників, труднощі вимірювання параметрів, які не можна або важко простежити, а також відсутність добре розробленої теорії для мотивації подорожей) і особистість туриста (відкритість до досвіду, сумлінність, екстраверсія, згода і невротизм) [5].

Психологія туриста формує основу туристичної поведінки, а вивчення поведінки туриста є життєво важливим для фахівців з туризму, особливо коли економіка знаходиться в стані розвитку. Трансформація в поведінці туриста відбувається завдяки впливу різних чинників. Насамперед, розуміння туристичної мотивації допомагає розкрити бажання туриста здійснити подорож. Саме тому необхідним є зосередження на мотивах подорожей і потреб туристів, оскільки вони становлять важливу ланку в багатогранному процесі задоволення туриста [4].

Отже, дослідження у сфері психології активно застосовують у туристичній практиці. Перспективними напрямками досліджень є вивчення психології споживача туристичного продукту, емоційної складової туристичної сфери, основ психології управління в туризмі, особливостей психологічного благополуччя туристів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крупський О. П., Шевяков О. В., Ярошкевич О. М., Євдокимова Н. О. Психологія туризму: навч. посіб. Дніпропетровськ, 2015. 194 с.

2. Passafaro P., Chiarolanz C., Amato C., Barbieri B., Bocci E., Sarrica, M. Editorial: Outside the Comfort Zone: What Can Psychology Learn From Tourism (and Vice Versa). *Frontiers in Psychology*, 12(650741), 1–4. DOI: 10.3389/fpsyg.2021.650741
3. Rhama B. Psychological costs on tourism destination. *Journal of Advanced Management Science*. 2019. 7(3), 100–106. DOI: 10.18178/joams.7.3.100-106
4. Soni G., Hussain S. & Shah F. The tourist psychology and the creation of tourist experiences. A. Sharma (Ed.). *International Handbook of Skill, Education, Learning, and Research Development in Tourism and Hospitality*. Springer International Handbooks of Education. 2023. URL: https://doi.org/10.1007/978-981-99-3895-7_6-1
5. Štefko R., Džuka J., Lačný M. Psychological factors of tourist expenditure: Neglected or negligible? *Frontiers in Psychology*. 2022. 13(942252), 1–12. DOI: 10.3389/fpsyg.2022.942252

Є. В. Андросов, І. С. Зігунова

*Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АКТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті досліджуються сучасні особливості розвитку активного туризму в Україні в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. Активний туризм розглядається як важливий чинник соціально-економічної стабілізації та підвищення туристичної привабливості країни. Окрема увага приділяється західним регіонам України як перспективним територіям для розвитку активного туризму завдяки наявності природних і культурних ресурсів.

Ключові слова: туризм, стратегія розвитку, туристична індустрія, ринок туристичних послуг, стратегічні пріоритети.

The article examines the current features of the development of active tourism in Ukraine under martial law and post-war reconstruction. Active tourism is considered an important factor in socio-economic stabilization and increasing the country's tourist attractiveness. Special attention is paid to the western regions of Ukraine as promising territories for the development of active tourism due to the presence of natural and cultural resources.

Keywords: tourism, development strategy, tourism industry, tourism services market, strategic priorities.

Постановка проблеми: Для України та багатьох країн світу, однією з ключових галузей економічного розвитку є туризм. Проте, на сьогодні, бойові дії в Україні суттєво вплинули на ринок туристичних послуг, зокрема і на активний туризм. У сучасних умовах активний туризм виступає важливою складовою гуманітарного та економічного відновлення країни. Його розвиток сприяє зміцненню фізичного і психоемоційного здоров'я населення, забезпечує пізнавальні, рекреаційні, виховні функції, а також є соціально